

การศึกษาอนุภาคทางคติชนวิทยาและบทบาทหน้าที่ในสังคมไทย ของบทเพลงที่เกี่ยวกับพระเกจิอาจารย์

A STUDY OF MOTIFS AND ROLES IN THAI SOCIETY OF SONGS RELATED TO SPIRITUAL MASTERS

ณัฐวัตร อินทร์ภักดี*

NATTAWAT INPAKDEE

(Received: July 4, 2023; Revised: July 30, 2023; Accepted: February 6, 2024)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาอนุภาคและบทบาทหน้าที่ในสังคมไทยของบทเพลงที่เกี่ยวกับพระเกจิอาจารย์ในภาคกลางของไทย ผู้วิจัยใช้กลุ่มข้อมูลจำนวน 4 เพลง โดยเลือกจากปีที่เผยแพร่เพลงนั้น ๆ 1 ปี ต่อ 1 เพลง ตั้งแต่พุทธศักราช 2562-2565 จำกัดเฉพาะเพลงที่กล่าวถึงพระเกจิอาจารย์ในภาคกลางของไทย ได้แก่ เพลงวอนหลวงพ่อรวย เพลงขอพรหลวงพ่อเพ็ญ เพลงหลวงพ่อไปล์ และเพลงคาถาขุนแผน (หลวงพ่อกวย) ตามลำดับ โดยใช้วิธีวิทยาทางคติชนวิทยา ได้แก่ การศึกษาอนุภาคทางคติชน วิเคราะห์ถึงอนุภาคในเนื้อหาของบทเพลง จากนั้นวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีบทบาทหน้าที่ ของวิลเลียม บาสคอม

ผลการศึกษาพบว่าอนุภาคทั้ง 4 เพลงมีอนุภาคครบทั้ง 3 ประเภท คือ 1) ตัวละคร และสถานที่ 2) วัตถุ สิ่งของหรือสิ่งแทน และ 3) เหตุการณ์หรือพฤติกรรม โดยพบว่ามีอนุภาคร่วมกันที่น่าสนใจ แสดงให้เห็นถึงความเป็นธรรมชาติและวัฒนธรรม ในขณะปัจจุบันของมนุษย์ที่ส่งผ่านงานวรรณกรรมประเภทนี้โดยเฉพาะ ส่วนการศึกษา บทบาทหน้าที่ของบทเพลงที่เกี่ยวกับพระเกจิอาจารย์ในภาคกลางของไทยนั้น พบว่ามี 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) บทบาทด้านการสืบทอดและเผยแพร่ประวัติพระเกจิอาจารย์ 2) บทบาทด้านการสืบทอดและเผยแพร่ความเชื่อ ความศรัทธาต่อพระเกจิอาจารย์ 3) บทบาทด้านการสืบทอดพิธีการบูชาพระเกจิอาจารย์ และ 4) บทบาทด้านการสร้างความบันเทิงและคลายความทุกข์ใจ ทั้ง 4 กลุ่มนี้สะท้อนให้เห็นพันธกิจของบทเพลง อันนับเป็นคติชนวิทยากลุ่มหนึ่งในวัฒนธรรมที่มีมากกว่าด้านเศรษฐกิจและการค้า ทำให้เกิดมุมมอง

* ภาควิชาการศึกษาทั่วไป วิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ต่อความเป็นไปด้านสังคมได้อย่างชัดเจน และยังแสดงความคิดเห็นเป็นสากลของ
การสร้างสรรค์วรรณกรรมของมนุษย์ตามบริบทสังคมร่วมสมัยได้อีกด้วย

คำสำคัญ : อนุภาคทางคติชนวิทยา บทบาทหน้าที่ พระเกจิอาจารย์ บทเพลงร่วมสมัย

Abstract

This research article aimed to study the themes and roles in Thai society of songs related to Phra Kechi Achan in Central Thailand. The researchers used a dataset of 4 songs selected from the years the songs were released, one song per year from Buddhist Era 2562-2565, limited to songs mentioning Phra Kechi Achan in Central Thailand. The selected songs are Plang Worn Luang Pho Ruai, Plang Kho Porn Luang Pho Pian, Plang Luang Pho Plai and Plang Khatha Khun Phaen (Luang Por Kuay), respectively. The methodology employed is Critical Content Analysis, which involves studying critical content and analyzing roles using William Bascom's theory.

The study found that all four songs contain elements of the three categories, namely 1) characters and places, 2) objects or symbolic items, and 3) events or behaviors. It was observed that there are interesting overlapping elements that demonstrate the natural and cultural aspects of contemporary humanity transmitted through literature, particularly in this genre. Regarding the examination of the roles depicted in songs related to Phra Kechi Achan in Central Thailand, four main groups were identified: 1) roles in transmitting and disseminating the history of Phra Kechi Achan, 2) roles in transmitting and disseminating beliefs and faith in Phra Kechi Achan, 3) roles in transmitting ritual worship ceremonies for Phra Kechi Achan, and 4) roles in creating entertainment and alleviating suffering. These four groups reflect the mission of the songs, which constitute a perspective of anthropology within a culture that extends beyond economic and commercial aspects, providing a clear view of societal dynamics. Furthermore, they demonstrate the universal nature of human literary creation within contemporary social contexts.

Keywords: Motifs in folklore, Roles, Spiritual Master, Contemporary songs

บทนำ

คติชาวบ้านหรือคติชนวิทยา เป็นข้อมูลที่เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรม ลักษณะพิเศษอันประกอบไปด้วยวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ ความเป็นอยู่ ผ่านวัฒนธรรมทางภาษา

ตำนาน พิธีกรรม ภาษิตปริศนาคำทาย เพลง โดยอนุภาคทางคติชนวิทยา เป็นหน่วยย่อยในนิทานที่ได้รับการสืบทอดและดำรงอยู่ในสังคมหนึ่ง ๆ และเหตุที่ได้รับการสืบทอดก็เพราะมีความไม่ธรรมดา ความน่าสนใจทางความคิดและจินตนาการ อนุภาคอาจเป็นตัวละคร วัตถุสิ่งของพฤติกรรมของตัวละครหรือเหตุการณ์ในนิทาน (กิ่งแก้ว อัครถาวร, 2519, น. 3-7) การวิเคราะห์อนุภาคจะนำไปสู่ความเข้าใจธรรมชาติของข้อมูลที่เป็นนิทานธรรมชาติของมนุษย์และวัฒนธรรมของมนุษย์ (ศิริพร ณ ถกลาง, 2563, น. 40)

บทเพลงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่คู่กับมนุษยชาติมายาวนาน สังคมทุกสังคมมีบทเพลงเพื่อใช้ในกิจการของสังคมนั้น ๆ เช่น เพื่อความเพลิดเพลิน ผ่อนคลายจากความทุกข์ยากในการประกอบอาชีพ บทเพลงเพื่อศาสนา ความเชื่อ และพิธีกรรม อาจกล่าวได้ว่าบทเพลงเกี่ยวข้องกับมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนสิ้นอายุ จึงไม่อาจแยกบทเพลงออกจากวิถีชีวิตของมนุษย์ออกไปได้ เพลงลูกทุ่งมีวิวัฒนาการมาจากเพลงพื้นบ้าน มีการปรับให้สอดคล้องกับรสนิยมของคนในแต่ละยุคสมัย และเริ่มมีบทบาทมากขึ้นเมื่อถูกนำมาถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ความแตกต่าง และความเหลื่อมล้ำทางสังคม เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเภทหนึ่ง que แสดงออกถึงอัตลักษณ์ของคนไทย เพลงไทยลูกทุ่งมีอิทธิพลต่อสังคม มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมหลายอย่าง สร้างสรรค์บทเพลงจากสภาพแวดล้อมของสังคมในด้านต่าง ๆ สอดแทรกแนวทางในการดำเนินชีวิตลงไป เนื้อหาของเพลง เป็นเสมือนตัวแทนของระบบสัญญาในทางสังคม มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นกระจกสะท้อนสภาพสังคม ค่านิยม และเรื่องราวในขณะนั้นได้เป็นอย่างดี (พิทักษ์ เผือกมี, 2563, น. 57)

เพลงแต่ละประเภทในแต่ละยุคสมัยก็มีพัฒนาการด้านรูปแบบ แนวนิยม และการบรรจุเนื้อเพลงโดยได้รับอิทธิพลจากบริบทรอบนอกที่เกิดจากแรงบันดาลใจของผู้ประพันธ์ เนื้อร้องและทำนองเป็นสิ่งที่สะท้อนภาพวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละช่วงเวลา หรือเกิดจากการประพันธ์เพื่อตอบสนองสังคม เศรษฐกิจ และการสร้างมูลค่า หรือแม้แต่การใช้บทเพลงเป็นเครื่องมือในการจัดบันทึกทางสังคม โดยเฉพาะเพลงลูกทุ่งนั้นมีพัฒนาการมาจากเพลงพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่น (ฐิตินัน บ. คอมมอน, 2555, น. 146) ซึ่งในแต่ละภาคมีเพลงพื้นบ้านอยู่หลายประเภท เช่น ภาคเหนือมีเพลงซอ ภาคใต้มีเพลงบอก เพลงนา ภาคอีสานมีหมอลำ เพลงโคราช ส่วนภาคกลางเป็นแหล่งที่มีเพลงพื้นบ้านมากที่สุด เช่น เพลงฉ่อย เพลงเรือ เพลงลำตัด เพลงพวงมาลัย เพลงอีแซว เป็นต้น (ปรียา หิรัญประดิษฐ์, 2533, หน้า 34) และเนื่องจากเพลงพื้นบ้าน คือ ต้นแบบของเพลงลูกทุ่ง จึงทำให้ที่ผ่านมามีเพลงลูกทุ่งมีผู้ประพันธ์และนักร้องอยู่ในกลุ่มภาคกลางมากกว่าภูมิภาคอื่นของไทย เนื้อหาสาระของเพลงลูกทุ่งบางกลุ่มจึงมีการนำเอาคติ ความเชื่อ เรื่องเล่า เรื่องราวเวทย์มนต์ คาถา เพราะเป็นเรื่องใกล้ตัว อันเป็นเรื่องราวมีวัตถุประสงค์ให้คนภายนอกรับรู้ เป็นการเผยแพร่เกียรติคุณของคนคนนั้นให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น

บทเพลงที่เกี่ยวข้องกับพระเกจิอาจารย์ของไทยภาคกลางมีจำนวนมาก มีการเผยแพร่ ออกสู่กลุ่มผู้ฟังมาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่มีการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารผ่านระบบอินเทอร์เน็ต มีเว็บไซต์ที่จะเป็นช่องทางในการนำเสนอได้อย่างรวดเร็ว และเพลงที่เกี่ยวข้องกับพระเกจิอาจารย์เหล่านี้ได้รับความนิยมอย่างมาก นอกจากนี้ยังมี บริบทอื่นที่คาดว่าทำให้เพลงกลุ่มนี้ได้รับความนิยม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจว่าการสร้างสรรค์ กลุ่มบทเพลงที่เกี่ยวข้องกับพระเกจิอาจารย์ในภาคกลางของไทยนั้น รูปแบบการผูกเนื้อเรื่อง เป็นอย่างไร และกลุ่มเพลงเหล่านี้มีบทบาทอย่างไรต่อสังคมไทยในปัจจุบัน จึงมีแนวคิดที่จะใช้ วิธีวิทยาทางคติชน ทฤษฎีอนุภาค (motif) ซึ่งแต่เดิมใช้ในการวิเคราะห์นิทานและตำนานท้องถิ่น มาใช้วิเคราะห์เนื้อหาของบทเพลงกลุ่มนี้ เพื่อให้เห็นถึงธรรมชาติและวัฒนธรรมผ่านบทเพลง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาอนุภาคทางคติชนวิทยาของบทเพลงที่เกี่ยวข้องกับพระเกจิอาจารย์ ในภาคกลางของไทย
2. เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ในสังคมไทยของบทเพลงที่เกี่ยวข้องกับพระเกจิอาจารย์ ในภาคกลางของไทย

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิเคราะห์ ปรากฏการณ์ทางสังคม (Phenomenology) ด้วยวิธีวิทยาทางคติชนวิทยา (Folklore) นำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ แบ่งการดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. คัดเลือกกลุ่มข้อมูลหลักจำนวน 4 เพลง โดยเลือกจากปีที่เผยแพร่เพลงนั้น ๆ 1 ปี ต่อ 1 เพลง ตั้งแต่พุทธศักราช 2562-2565 เนื่องจากช่วงเวลานี้มีความต่อเนื่องของ การผลิตและนำเสนอเพลงกลุ่มนี้ ทั้งยังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ไม่จำกัดเฉพาะกลุ่ม ผู้ที่มีความศรัทธาในพระเกจิอาจารย์รูปนั้น ๆ โดยผู้วิจัยจำกัดเฉพาะเพลงที่กล่าวถึง พระเกจิอาจารย์ในภาคกลางของไทย พบว่ามีเพลงที่ตรงกับกรอบการศึกษา ทั้งยัง ได้รับความนิยมจากจำนวนการเข้าถึงเพลงผ่านช่องทางออนไลน์บนแพลตฟอร์ม Youtube ได้แก่ เพลงวอนหลวงพ่อรวย เพลงขอพรหลวงปู่เทียน เพลงหลวงปู่โป๊ และเพลงคาถาขุนแผน (หลวงพ่อกวย) (ตามลำดับปีที่เผยแพร่) มีรายละเอียดของบทเพลงที่ใช้ศึกษา ดังนี้

- เพลงวอนหลวงพ่อรวย

ศิลปิน : มนต์แคน แก่นคูน

ผู้ประพันธ์คำร้อง ทำนอง : สลา คุณวุฒิ

เผยแพร่ครั้งแรกผ่าน Youtube เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2562

ปัจจุบัน (10 มิถุนายน 2566) มีจำนวนการเข้าชม 389,686,174 ครั้ง

(“เพลงวอนหลวงพ่อรวย”, 2562)

- เพลงขอพรหลวงพ่อเพ็ญ
ศิลปิน : น้ำฟ้า อรัญญา
ผู้ประพันธ์คำร้อง ทำนอง : อนนท์ บัวผาง
เผยแพร่ครั้งแรกผ่าน Youtube เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563
ปัจจุบัน (10 มิถุนายน 2566) มีจำนวนการเข้าชม 893,053 ครั้ง
("เพลงขอพรหลวงพ่อเพ็ญ", 2563)
- เพลงหลวงพ่อไป่
ศิลปิน : เสรี รุ่งสว่าง
ผู้ประพันธ์คำร้อง ทำนอง : รญา ณีภูธรธยาน์
เผยแพร่ครั้งแรกผ่าน Youtube เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2564
ปัจจุบัน (10 มิถุนายน 2566) มีจำนวนการเข้าชม 1,242,956 ครั้ง
("เพลงหลวงพ่อไป่", 2564)
- เพลงคาถาขุนแผน (หลวงพ่อกวย)
ศิลปิน : กานต์ ทศน (ทัศนศักดิ์ ถนนมสีทธิ์)
ผู้ประพันธ์คำร้อง ทำนอง : กานต์ ทศน (ทัศนศักดิ์ ถนนมสีทธิ์)
เผยแพร่ครั้งแรกผ่าน Youtube เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2565
ปัจจุบัน (10 มิถุนายน 2566) มีจำนวนการเข้าชม 86,452,959 ครั้ง
("เพลงคาถาขุนแผน (หลวงพ่อกวย)", 2565)

ผู้วิจัยวิเคราะห์และจัดเรียงข้อมูลของเนื้อหาของเพลงทั้ง 4 เพลง พบว่า สามารถจัดลำดับ การนำเสนอเนื้อหาของเพลงโดยใช้การจัดแบบเรื่อง (tale types) ตามวิธีการของ สตีธ ธอมป์สัน (Stith Thompson) (รัชชานนท์ จิตธีรสรพ และนรุตม์ คุปต์ธนโรจน์, 2562, น. 979) โดยประยุกต์ได้ 2 แบบเรื่อง คือ

1) แบบเรื่องทุกขใจมาขอพร มี 3 เพลง ได้แก่ เพลงวอนหลวงพ่อรวย เพลงขอพรพ่อเพ็ญ และเพลงคาถาขุนแผน (หลวงพ่อกวย)

2) แบบเรื่องขอให้เป็นเศรษฐี มีเพลงหลวงพ่อไป่ 1 เพลง

การวิเคราะห์และจัดแบบเรื่องนี้ทำให้เห็นถึงโครงสร้างที่มีร่วมกันของบทเพลงที่เกี่ยวกับพระเกจิอาจารย์ของไทยภาคกลาง เพื่อจะได้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ท่อนุภาคในแบบเรื่อง และบทบาทหน้าที่ที่อยู่ในเนื้อเพลงต่อไปได้

3. วิเคราะห์เนื้อเพลงที่จัดแบบเรื่องแบบแล้ว โดยใช้วิธีวิทยาทางคติชนวิทยา คือ ทฤษฎีอนุภาค (motif) เพื่อให้เห็นโครงสร้างของการสร้างสรรค์เพลงที่มีร่วมกันและต่างกัน

4. วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของเพลงดังกล่าวจากข้อมูลที่ได้จากการจัดกลุ่มอนุภาคที่ปรากฏ ด้วยทฤษฎีบทบาทหน้าที่ (Four Functions of Folklore) ของวิลเลียม บาสคอม (William Bascom)

5. สรุปผลการวิเคราะห์และนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

1. อนุภาคของบทเพลงที่เกี่ยวกับพระเกจิอาจารย์ในภาคกลางของไทย

การศึกษาอนุภาคของข้อมูลทางวรรณกรรมในปัจจุบันนั้น ใช้แนวทางการวิเคราะห์จากการศึกษาอนุภาคในนิทานพื้นบ้าน ซึ่งประคอง นิมมานเหมินทร์ (2551, น. 38) กล่าวถึงความหมายของการใช้อนุภาคไว้ว่า คำว่า อนุภาค (motif) ที่ใช้เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านเป็นคำที่มีความหมายพิเศษ สติธ ทอมป์สัน อธิบายความหมายของ motif ว่า “A motif” is the smallest element in a tale having a power to persist.” หมายถึงองค์ประกอบเล็ก ๆ หรือองค์ประกอบย่อยในนิทานเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งมีลักษณะเด่นเป็นพิเศษทำให้เกิดการจดจำและเล่าสืบทอดต่อ ๆ กันไป

จากแนวทางการศึกษาดังกล่าวผู้วิจัยพบว่าวิถีวิทยานี้สามารถใช้ในการศึกษาบทเพลงซึ่งนับเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งได้ อีกทั้งวิธีการนำเสนอเนื้อหาของเพลงนั้นก็มีการกล่าวถึงตัวละคร วัตถุหรือสิ่งของ และเหตุการณ์หรือพฤติกรรม สอดคล้องกับการให้คำจำกัดความเรื่องการศึกษาอนุภาคของ ศิราพร ณ ถลาง (2563, น. 40) ที่กล่าวว่าอนุภาคอาจเป็นตัวละคร วัตถุสิ่งของ พฤติกรรมของตัวละครหรือเหตุการณ์ในนิทาน ผู้วิจัยจึงใช้วิถีวิทยาในการหาอนุภาคของบทเพลงที่เกี่ยวกับพระเกจิอาจารย์ในภาคกลางของไทย เพื่อนำเสนอให้เห็นวิธีคิดที่แสดงความเป็นสากลของแนวเพลงดังกล่าว

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์อนุภาคของบทเพลงที่เกี่ยวกับพระเกจิอาจารย์ในภาคกลางของไทย ทั้ง 4 บทเพลง โดยใช้การแบ่งกลุ่มของอนุภาคได้ 3 ประเภท ตามแนวทางการศึกษา คือ 1) ตัวละครและสถานที่ 2) วัตถุ สิ่งของหรือสิ่งแทน และ 3) เหตุการณ์หรือพฤติกรรม ดังนี้

ตารางที่ 1 อนุภาคที่ปรากฏในบทเพลงที่เกี่ยวกับพระเกจิอาจารย์ในภาคกลางของไทย

อนุภาค	เพลงวอน หลวงพ่อรวย	เพลงขอพร หลวงพ่อยั่งยืน	เพลงหลวงพ่อไปล์	เพลงคาถา ขุนแผน (หลวงพ่อกวย)
1) ตัวละครและสถานที่				
- ชื่อพระเกจิ	√	√	√	√
- ชื่อวัด	√	√	√	√
2) วัตถุ สิ่งของ หรือสิ่งแทน				
- วัตถุมงคล	√	√	√	-
- พระคาถา	√	√	√	√
3) เหตุการณ์หรือพฤติกรรม				
- ความทุกข์ของผู้มา สักการะ	√	√	√	√
- พุทธคุณ/คุณวิเศษ	√	√	√	√
- การอ้อนวอน	√	√	√	√
- วิธีการบูชา	√	√	√	-

ที่มา : ผู้วิจัย

จากตารางข้างต้นพบว่า บทเพลงทั้ง 4 เพลงมีอนุภาคใหญ่ทั้ง 3 ประเภทร่วมกัน โดยเฉพาะเพลงวอนหลวงพ่อรวย เพลงขอพรหลวงพ่อเพี้ยน และเพลงหลวงพ่อไปล้นนั้น มีอนุภาคย่อยตรงกันทุกข้อ ส่วนเพลงคาถาขุนแผน (หลวงพ่อกวย) ขาดอนุภาคย่อย 2 ข้อ คือ การกล่าวถึงวัตถุมงคลในอนุภาคใหญ่ข้อที่ 2 และการกล่าวถึงวิธีการบูชาในอนุภาคใหญ่ข้อที่ 3 ซึ่งอนุภาคที่ปรากฏร่วมกันของบทเพลงเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีคิดของผู้ประพันธ์เพลงที่มีร่วมกันโดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกันนั้นคือการกล่าวถึงพระเกจิอาจารย์ที่ทรงคุณอันวิเศษตามความเชื่อพื้นฐานของสังคมไทย โดยใช้อนุภาคที่เป็นจุดเด่นของพระเกจิแต่ละรูปในการนำเสนอผ่านบทเพลง วิธีการนี้สามารถย้ำความศักดิ์สิทธิ์ สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างบทเพลงและพระเกจิอาจารย์ ประเด็นสำคัญคือสามารถเผยแพร่ข้อมูลของพระเกจิทั้ง 4 รูปให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างทั้งในเรื่องของชื่อพระเกจิ ชื่อวัดที่เคยจำพรรษา พระคาถา วัตถุมงคล พุทธคุณหรือคุณอันวิเศษ พร้อมทั้งวิธีการบูชา

ส่วนการที่เพลงคาถาขุนแผน (หลวงพ่อกวย) มีอนุภาคย่อยไม่ต้องกับเพลงอื่น ๆ นั้นคือการกล่าวถึงวัตถุมงคลและวิธีการบูชา นั้น ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นวิธีการย้ำความสำคัญอย่างยิ่งของสิ่งแทนพระเกจิที่โดดเด่นกว่าสิ่งอื่นนั้นคือการมีเนื้อเพลงเน้นพระคาถา เห็นได้จากการตั้งชื่อเพลงจากพระคาถา ขึ้นต้นเพลงด้วยพระคาถา ส่วนกลางเพลงกล่าวถึงพระคาถา และส่วนท้ายก็จบลงด้วยพระคาถา ลักษณะเด่นเหล่านี้ น่าจะชี้ให้เห็นถึงความต้องการนำเสนอพระคาถาให้โดดเด่นกว่าเนื้อหาอื่น ๆ นั่นเอง

2. บทบาทในสังคมไทยของบทเพลงที่เกี่ยวข้องกับพระเกจิอาจารย์ในภาคกลางของไทย

การศึกษาบทบาทหน้าที่ของบทเพลงในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับแนวทางการศึกษาเรื่อง บทบาทหน้าที่ซึ่งเป็นทฤษฎีหนึ่งทางมานุษยวิทยาและคติชนวิทยา ซึ่งนักมานุษยวิทยาสนใจ บทบาทหน้าที่ของระบบต่าง ๆ ในวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นระบบความเชื่อและศาสนา ระบบครอบครัว ระบบการปกครอง ระบบการศึกษา ระบบนันทนาการ โดยมองว่าระบบต่าง ๆ เป็นกลไกทางวัฒนธรรมซึ่งต่างมีหน้าที่ของตนและช่วยให้สังคมดำรงอยู่ได้ (สุกัญญา สุจฉายา, 2549, น. 3) ส่วนนักคติชนวิทยาที่มีความสนใจเรื่องบทบาทหน้าที่ของคติชนในวัฒนธรรมก็ได้กล่าวถึงคติชนแต่ละประเภทว่ามีบทบาทต่างกัน และคติชนบางประเภทอาจมีบทบาทหลายประการ ในบทความ “Four Functions of Folklore” ของบาสคอม ได้จำแนกบทบาทหน้าที่ของคติชนในภาพรวมไว้ 4 ประการ คือ ประการแรก ใช้อธิบายที่มาและเหตุผลในการทำพิธีกรรม ประการที่ 2 ทำหน้าที่ให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า ประการที่ 3 รักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม และประการที่ 4 ให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคล (ศิริพร ณ ถลาง, 2563, น. 361-363)

จากแนวทางการศึกษาบทบาทหน้าที่ที่เป็นวิธีวิทยาทางมานุษยวิทยาและคติชนวิทยาเบื้องต้นนั้น ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการนำมาศึกษาบทเพลงเกี่ยวกับพระเกจิอาจารย์ในภาคกลางของไทย ซึ่งนับเป็นสิ่งแทนวรรณกรรมและคติชนของคนกลุ่มหนึ่ง

ที่มีความศรัทธาต่อพระเกจิอาจารย์ในภาคกลางของไทย เพื่อชี้ให้เห็นความสำคัญของบทเพลงดังกล่าวที่มีความสำคัญในสังคมในฐานะที่เป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมอันเป็นชุดข้อมูลพื้นฐานทางมนุษยศาสตร์ที่จะทำให้เข้าใจวัฒนธรรมของกลุ่มต่าง ๆ มากขึ้น ซึ่งผู้วิจัยพบบทบาทหน้าที่ในสังคมไทยของบทเพลงที่เกี่ยวกับพระเกจิอาจารย์ในภาคกลางของไทย ดังนี้

2.1 บทบาทด้านการสืบทอดและเผยแพร่ประวัติพระเกจิอาจารย์

บทเพลงที่เกี่ยวข้องกับพระเกจิอาจารย์ทั้ง 4 เพลงมีส่วนที่กล่าวถึงพระเกจิอยู่ 2 ส่วน นั่นคือ ชื่อเพลงและเนื้อเพลง โดยเฉพาะชื่อเพลงได้ใช้ชื่อของพระเกจิในการตั้งได้แก่ เพลงวอนหลวงพ่อรวย เพลงขอพรหลวงพ่อเพี้ยน และเพลงหลวงพ่อไปล์ ส่วนเพลงคาถาขุนแผน แม้จะตั้งชื่อด้วยคาถาที่เป็นที่รู้จักของพระเกจิ แต่ก็มีการวางเล็บชื่อหลวงพ่อรวย พระเกจิผู้เป็นต้นตำรับของพระคาถาดังกล่าวไว้อยู่เสมอในชื่อเพลง

ส่วนในเนื้อหาของเพลงทั้ง 4 เพลงนี้ได้กล่าวถึงชื่อของพระเกจิอยู่เสมอ ทั้งชื่อจริงและฉายา ดังนี้

ตารางที่ 2 วรรคในเพลงที่กล่าวถึงชื่อพระเกจิอาจารย์

ชื่อเพลง	วรรคที่ปรากฏชื่อพระเกจิและฉายา (ไม่นับซ้ำ)
วอนหลวงพ่อรวย	- หอบใจโซ่ ๆ มาวัดตะโกกราบ <u>หลวงพ่อรวย</u> - ให้สมคำคำศิษย์ <u>หลวงพ่อรวย</u> - <u>พ่อรวย</u> โปรดช่วยชี้ทาง
ขอพรหลวงพ่อเพี้ยน	- <u>หลวงพ่อเพี้ยน</u> ท่านเต็มเปี่ยมด้วยอภิญญา
หลวงพ่อไปล์	- กราบ <u>หลวงพ่อไปล์</u> ฉายาฉนทสโร - เกจิชื่อดังสมญา <u>เสื่อเกราะฝั่งฉน</u> - <u>ฉนทสโร</u> ท่องไว้เกิดปาฏิหาริย์ - <u>ธรรมหลวงพ่อไปล์</u> สอนให้อ่อนน้อมถ่อมตน
คาถาขุนแผน (หลวงพ่อกวย)	- <u>พ่อกวย</u> ช่วยลูกที่อยากจะมีชื่อเสียงเหมือนเขา - <u>วอนพ่อกวย</u> ช่วยดลให้คนรักคนเมตตา

ที่มา : ผู้วิจัย

จากตารางข้างต้น แสดงให้เห็นว่ามีการกล่าวถึงชื่อของพระเกจิอาจารย์ทั้ง 4 เพลง มี 3 เพลงที่กล่าวถึงมากกว่า 1 วรรค นอกจากนี้พบว่ามีการกล่าวถึงฉายาทางพระแทนชื่อของพระเกจิ จำนวน 1 เพลง และสมญานามที่มีผู้ตั้งถวายท่านด้วยความศรัทธา จำนวน 1 เพลง การกล่าวถึงชื่อพระเกจิ ฉายาทางพระ และสมญานามของท่านดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการให้ความเคารพศรัทธาต่อพระเกจิที่ต้องกล่าวถึงท่านก่อนแล้วจึงกล่าวถึงเนื้อหาอื่นของเพลงซึ่งสามารถเทียบเคียงกับขนบของบทประณามพจน์ในวรรณคดีไทยได้สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อพระเกจิอาจารย์ผู้เป็นเจ้าของเนื้อหาเพลง

2.2 บทบาทด้านการสืบทอดและเผยแพร่ความเชื่อ ความศรัทธาต่อพระเกจิอาจารย์

การสืบทอดและเผยแพร่ความเชื่อความศรัทธาต่อพระเกจิอาจารย์ทั้ง 4 รูปนี้ ปรากฏชัดจากบทเพลงที่ผู้วิจัยได้ศึกษา กล่าวคือมีการเผยแพร่เกียรติคุณของพระเกจิ ด้านคุณธรรมจริยธรรม การบำเพ็ญประโยชน์ ความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์และอิทธิปาฏิหาริย์ด้านพุทธคุณหรือคุณวิเศษผ่านเนื้อเพลงในวรรคต่าง ๆ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 การกล่าวถึงเกียรติคุณ ความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์และอิทธิปาฏิหาริย์

ชื่อเพลง	วรรคที่ปรากฏการบำเพ็ญประโยชน์ ความศักดิ์สิทธิ์และอิทธิปาฏิหาริย์
วอนหลวงพ่อรวย	- ปัดเป่าความจนวอนพ่อช่วยคลี่คลายคนเมตตา - ศูนย์รวมใจภาซี เป็นบุญลูกที่ได้มา
ขอพรหลวงพ่อเพี้ยน	- ถึงเรื่องราวในความพากเพียรของหลวงพ่อเพี้ยน - ท่านเต็มเปี่ยมด้วยอภิญา - ทำเพื่อชุมชน ท่านสร้างถนน โบสถ์และศาลา - ขจัดความจนหลวงพ่อรายมนต์ลง นะ เมตตา
หลวงพ่อไปล์	- พระอริยสงฆ์ทรงธรรมอภิญา - ฉนวนโรท่งไว้เกิดปาฏิหาริย์ - นักเลงฝั่งธนสยบเคารพทั่วกัน - ท่องมนต์คาถาฉนวนโร คุ่มครอง
คาถาขุนแผน (หลวงพ่อกวย)	- พ่อช่วยบรรเทาความทุกข์ในใจลูกที่ - วอนพ่อกวยช่วยคลี่คลายคนรักคนเมตตา

ที่มา : ผู้วิจัย

จากตารางข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการสืบทอดและเผยแพร่เกียรติคุณ ความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์และอิทธิปาฏิหาริย์ด้านต่าง ๆ ของพระเกจิทั้ง 4 รูป ผ่านบทเพลง ซึ่งมีเนื้อหาสอดคล้องกับประวัติจากการบันทึกและเรื่องเล่าที่ปรากฏอยู่ เป็นปัจจุบัน นับเป็นอีกบทบาทหนึ่งของบทเพลงทั้ง 4 เพลง ที่เด่นชัด ทำให้ผู้ฟังเกิดความเชื่อความศรัทธาและเลื่อมใสถึงเกียรติคุณของพระเกจิทั้ง 4 รูปได้ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งนับเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของคติชน สอดคล้องกับที่ ศิราพร ณ กลาง (2563, น. 389) กล่าวถึงหน้าที่นี้ของข้อมูลคติชนว่า ได้ช่วยทำหน้าที่ให้ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น ให้กับคนในท้องถิ่นได้รับรู้ประวัติความเป็นมาและมีความภาคภูมิใจเกี่ยวกับรากเหง้าของตนเอง

2.3 บทบาทด้านการสืบทอดพิธีการบูชาพระเกจิอาจารย์

บทเพลงที่เกี่ยวกับพระเกจิอาจารย์ในภาคกลางของไทย 4 เพลงนี้ ผู้วิจัยพบว่า มีการกล่าวถึงพิธีและรูปแบบการไหว้ขอพรพระเกจิบางรูปไว้ ซึ่งนับว่าเป็นการบันทึกพิธีการสักการะบูชาเบื้องต้นซึ่งคล้ายกับแผ่นป้ายที่มักจะพบ ณ สถานที่ที่ประดิษฐานสิ่งศักดิ์สิทธิ์เสมอในเรื่องของการแนะนำวิธีการสักการะบูชา การบันทึกพิธีการบูชา ทำให้

เกิดการสืบทอดวิธีสักการบูชาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ฟังแค่บทเพลงดังกล่าวก็สามารถบูชาพระเกจิได้ตามประเพณี มีข้อมูลตามตารางดังนี้

ตารางที่ 4 การกล่าวถึงพิธีการบูชาพระเกจิอาจารย์

ชื่อเพลง	วรรคที่กล่าวถึงพิธีการบูชาพระเกจิอาจารย์
วอนหลวงพ่อรวย	“...ตั้งนะโม 3 จบ ต่อด้วยคาถาบูชาหลวงพ่อบุ นิมนต์เหรียญ ‘ชนะจน’ ขึ้นคอ สวม ‘เลสพันล้าน’ ที่ข้อมือขวา...” (ส่วนท้ายมีพระคาถา) สัมพุทธชิตา จะสัจจანი เกร็ดสะ พระพุทธชิตา สัพพะโส คุระวิภา สัมปัตโต นจรุตตะโม มหาลาภัง สัพพะสิทธิ ภาวันตุ เม
ขอพรหลวงพ่อเพี้ยน	“...พกฝ้ายนแดงให้มีแรงสู้เขา ตะกรุดโทนห้อยประจำตัวเรา ขอพรหลวงพ่อพร้อมตั้งนะโม...” (ส่วนท้ายมีพระคาถา) อัคระธัมโม มหาเตชะวันโต อัคระธัมโม มหาปัญญา อัคระธัมโม มหาโภคะวะโ ติโรคะนาลัง อะภิปุชะยามิ
หลวงพ่อไปล์	“...กราบหลวงพ่อไปล์ ฉายาฉนทสโร พร้อมตั้งนะโม 3 ครั้งกราบลง สามที...” “...ดอกไม้ธูปเทียนบูชา นะโมพุธา อะระหะโต หากใครบูชาศรัทธา อย่าได้อวดโอ้ ฉนทสโรท่องไว้เกิดปาฏิหาริย์...”
คาถาขุนแผน (หลวงพ่อกวย)	“...โอมสิทธิท้าวพื้นเจริญศรี ให้ลูกมีคนรักคนเมตตา...” “...โอมให้หน้างูงามคือตั้งพระแมน ให้แขนงูงามตั้งพระนารายณ์ ให้ฤทธิ์งูงามตั้งพระจันทร์ฉาย สาวเมืองสวรรค์ยังอยู่ไปได้เมื่อเห็นหน้ากู...”

ที่มา : ผู้วิจัย

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ถึงมีการบรรจุพระคาถาประจำพระเกจิอาจารย์ทุกเพลง แสดงให้เห็นว่ามีความตั้งใจที่จะเชิญพระคาถาดังกล่าวให้ปรากฏในเพลง ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ทั้งยังเป็นการสร้างอารมณ์เพลงให้มีความเข้มข้น เกิดความศรัทธาในหมู่ผู้ฟัง สิ่งข้างต้นนับว่าเป็นการสืบทอดพิธีการสักการบูชาพระเกจิทั้งรูป 4 ให้คงอยู่ต่อไปในรูปแบบใหม่ นั่นคือผ่านบทเพลง ซึ่งต่างจากเดิมที่อยู่เฉพาะในป้ายบูชาหรือคู่มือไหว้พระที่บ้านที่กลายเป็นลายลักษณ์อักษร

ผู้วิจัยมีข้อสังเกตประการหนึ่งคือ เพลงวอนหลวงพ่อรวย เพลงขอพรหลวงพ่อเพี้ยน และเพลงหลวงพ่อไปล์ จะขึ้นต้นการด้วยการสวดบทนมัสการพระพุทธเจ้า หรือ “ตั้งนะโม” แล้วจึงตามด้วยพระคาถาประจำพระเกจิตามพระคาถาดั้งเดิม ไม่มีการปรับใด ๆ ส่วนเพลงคาถาขุนแผน (หลวงพ่อกวย) ผู้ประพันธ์มีการปรับแต่งพระคาถา ซึ่งน่าสนใจว่าด้วยเป็นพระคาถาที่เป็นอักขระวิธภาษาไทยจึงทำให้ผู้ประพันธ์ปรับให้อยู่ในรูปแบบที่เอื้อ

ต่อการขับร้อง อีกทั้งด้วยมีบทบาทเป็นเพลง มิใช่พระคาถาที่ใช้สำหรับสวดสักการบูชา ในพิธีจริง จึงได้ปรับตามที่ปรากฏในตารางข้างต้นได้

2.4 บทบาทด้านการสร้างความบันเทิงและคลายความทุกข์ใจ

การศึกษาบทบาทหน้าที่ของคติชนที่ให้ความเพลิดเพลินใจและคลายความทุกข์ใจ ก็เพื่อตอบสนองด้านจิตใจของมนุษย์เพื่อให้รู้สึกถึงความทุกข์ มีการชดเชยให้มีความสุข เกิดขึ้นแทน แม้จะผ่านภาพจำลองหรือความคาดหวังที่ไม่สามารถระบุได้ว่าจะเกิดขึ้นได้จริงหรือไม่ เพราะคติชนสามารถเสนอ “ทางเลือก” ที่ชดเชยให้กับสิ่งที่มนุษย์ปรารถนา แต่ทำไม่ได้ในชีวิตจริง และยังเสนอ “ทางออก” ให้กับปัญหาอันเกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคมที่เคร่งครัด อันทำให้สมาชิกมีความคับข้องใจหรืออัดอั้นที่ไม่สามารถพูดหรือแสดงออก เมื่อเกิดความขัดแย้งในใจได้ (ศิริพร ณ ถกลาง, 2563, น. 396)

หากพิจารณาบทบาทหน้าที่ที่บทเพลงที่เกี่ยวกับพระเกจิอาจารย์ในภาคกลางของไทย 4 เพลงนี้ในด้านการสร้างความบันเทิงใจตามบทบาทเบื้องต้นของเพลงแล้ว บทบาทของการคลายความทุกข์ใจก็ปรากฏอย่างเด่นชัด ซึ่งมีการถ่ายทอดเนื้อหาที่แสดงถึงความทุกข์ใจในเรื่องการไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต โดยมุ่งมาขอพรหรืออ้อนวอนให้พระเกจิอาจารย์ได้โปรดช่วยเหลือให้ผ่านพ้นความทุกข์ไปได้ ผู้วิจัยเห็นว่าสอดคล้องกับ Bascom (1965, pp. 290-291) ได้กล่าวไว้ว่า คนทุกคนชอบฟังนิทาน ชอบร้องเพลง ชอบการละเล่น ชอบดูการแสดงและในท่ามกลางความสนุกสนาน ขบขัน เพลิดเพลิน คติชนได้ให้ความหมายทางใจมากกว่าที่คนทั้งหลายตระหนักรู้ เพราะความรู้สึกสนุกนั้น เกิดจากการได้หลบหนีเข้าไปอยู่ในโลกของจินตนาการที่หยิบยื่นความพอใจให้เป็นการชดเชยกับความไม่พอใจในโลกแห่งความเป็นจริงได้ นั่นเอง ซึ่งตัวอย่างเนื้อเพลงที่แสดงถึงความคับข้องใจผ่านบทเพลง มีดังนี้

เพลงวอนหลวงพ่อรวย ศิลปิน : มนต์แคน แก่นคูน

“...หอบใจโซ ๆ มาวัดตะโกกราบหลวงพ่อรวย
การเงินมันติด ชีวิตมันป่วย ตัวช่วยไม่มี เลยพอ
ลูกมันคนจน ขาดคนจริงใจ ความหมายไม่พอ
ฐานะคือจนแท้หนอ ขอพรหลวงพ่อช่วยที่...”

จากเนื้อเพลงวอนหลวงพ่อรวยจะเห็นถึงการนำเสนอความทุกข์ใจเรื่องการเงิน และเรื่องชีวิตไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ด้วยความทุกข์ดังกล่าวจึงมาหวังพึ่งขอพรหลวงพ่อรวย ให้ช่วยปลดเป่าความทุกข์

เพลงขอพรหลวงพ่อเพี้ยน ศิลปิน : น้ำฟ้า อรัญญา

“...เหนื่อยใจแท้หนอ กับคำว่ารอคอยโชคชะตา
สู้ทนฟันฝ่า แต่ปัญหายังโถมมามากมาย
จึงหอบเอาแรงกาย มุ่งสู่จุดหมาย เมืองลพบุรี...
วันนี้ลูกจึงได้มา ขอความเมตตา หลวงพ่อช่วยที่...”

จากเนื้อเพลงขอพรหลวงพ่อเพี้ยนนั้น เป็นไปในทางเดียวกับเพลงวอนหลวงพ่อรวย ที่กล่าวถึงความเหน้อยยากลำบาก ความทุกข์ใจ และปัญหาต่าง ๆ ที่กำลังเผชิญอยู่ แล้วมีความต้องการขอพรให้หลวงพ่อช่วยเหลือ ทั้ง 2 เพลงนี้ จึงเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นบทบาทของบทเพลงกลุ่มนี้ในการชดเชยกับความไม่พอใจในโลกของความเป็นจริงได้ชัดเจน

สรุป

1. อนุภาคทางคติชนวิทยาของบทเพลงที่เกี่ยวกับพระเกจิอาจารย์ในภาคกลางของไทย พบว่า มีทั้งอนุภาคร่วมกันและต่างกัน สามารถกำหนดเป็นแบบเรื่องได้ 2 แบบเรื่อง คือ แบบเรื่องทุกข์ใจมาขอพร มี 3 เพลง ได้แก่ เพลงวอนหลวงพ่อรวย เพลงขอพรพ่อเพี้ยน และเพลงคาถาขุนแผน (หลวงพ่อกวย) ส่วนแบบเรื่องขอให้เป็นเศรษฐี มีเพลงหลวงพ่อปล่ 1 เพลง โดยอนุภาคทั้ง 4 เพลง มีอนุภาคครบทั้ง 3 ประเภท คือ 1) ตัวละครและสถานที่ 2) วัตถุสิ่งของ หรือสิ่งแทน และ 3) เหตุการณ์หรือพฤติกรรม

2. บทบาทหน้าที่ของบทเพลงที่เกี่ยวกับพระเกจิอาจารย์ในภาคกลางของไทยนั้น พบว่ามี 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) บทบาทด้านการสืบทอดและเผยแพร่ประวัติพระเกจิอาจารย์ 2) บทบาทด้านการสืบทอดและเผยแพร่ความเชื่อ ความศรัทธาต่อพระเกจิอาจารย์ 3) บทบาทด้านการสืบทอดพิธีการบูชาพระเกจิอาจารย์ และ 4) บทบาทด้านการสร้างความบันเทิงและคลายความทุกข์ใจ ทั้ง 4 กลุ่มนี้สะท้อนให้เห็นพันธกิจของบทเพลงอันนับเป็นคติชนวิทยากลุ่มหนึ่งในวัฒนธรรมที่มีมากกว่าด้านเศรษฐกิจและการค้า ทำให้เกิดมุมมองต่อความเป็นไปด้านสังคมได้อย่างชัดเจน

อภิปรายผล

1. อนุภาคทางคติชนวิทยาของบทเพลงที่เกี่ยวกับพระเกจิอาจารย์ในภาคกลางของไทย

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีอนุภาค (motif) เพื่อศึกษาอนุภาคในวรรณกรรมเพลงในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยที่น่าสนใจ ด้วยบทเพลงเหล่านี้มีผู้ประพันธ์ไม่ซ้ำกัน ระยะเวลาในการเผยแพร่ไม่ตรงกัน พระเกจิอาจารย์ในบทเพลงไม่ซ้ำกัน และมีศิลปินผู้ขับร้องไม่ซ้ำกัน หากแต่มีอนุภาคที่ปรากฏในเนื้อเพลงคล้ายกัน ซึ่งอาจนำไปสู่การชี้ให้เห็นว่าแม้ในงานวรรณกรรมเพลงก็สามารถแสดงให้เห็นถึงความเป็นธรรมชาติและวัฒนธรรมในขณะปัจจุบันของมนุษย์ที่ส่งผ่านงานวรรณกรรมประเภทนี้โดยเฉพาะเมื่อจำกัดกลุ่มข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจ “คติ” ของ “ชน” ที่มีความเชื่อและศรัทธาต่อพระเกจิอาจารย์ของไทยภาคกลาง อันแสดงให้เห็นวิถีคิดที่แสดงความเป็นสากลของแนวเพลงดังกล่าว สอดคล้องกับรัชชานนท์ จิตวีรพร และนรุตม์ คุปต์ธนโรจน์ (2562, น. 982) กล่าวถึงการศึกษาอนุภาคและแบบเรื่องแล้วเกิดข้อค้นพบว่า การศึกษาดังกล่าวเป็นเครื่องยืนยันถึงความคิดอันเป็นสากลของมนุษย์ที่ถ่ายทอดผ่านวรรณกรรม ในขณะเดียวกันก็สะท้อนความคิดสร้างสรรค์

ที่เกิดขึ้นตามบริบทของสังคมนั้น ๆ อีกทั้งการศึกษาครั้งนี้ยังชี้ให้เห็นว่ามีการนำอนุภาคที่เกี่ยวข้องกับพระเกจิอาจารย์ ซึ่งนับเป็น “ทุนทางวัฒนธรรม” กลุ่มหนึ่ง จนสามารถขยายหรือเพิ่มช่องทางการเผยแพร่ประวัติและเกียรติคุณพระเกจิอาจารย์ให้กว้างและไกลออกไปผ่านรูปแบบสื่อร่วมสมัย นั่นคือบทเพลงลูกทุ่ง สอดคล้องกับ สายป่าน ปุริวรรณชนะ (2555, น. 278) กล่าวว่า นอกเหนือจากสินค้าทางวัฒนธรรมแล้ว ความรับรู้อันแพร่หลายที่พุทธศาสนิกชนมีต่อเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระเกจิอาจารย์นำไปสู่การ “แปรรูป” เรื่องเล่าเกี่ยวกับพระเกจิอาจารย์ให้ปรากฏอยู่ในรูปของ “สื่อสมัยใหม่” ทั้งด้วยการ “เล่าชีวประวัติผ่านสื่อสมัยใหม่” อาทิ ภาพยนตร์ประวัติสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) การแสดงแสง สี เสียง เรื่องประวัติหลวงพ่อปาน วัดบางนมโค เป็นต้น และการนำอนุภาคสำคัญหรือรายละเอียดเกี่ยวกับเกจิอาจารย์มาสร้างสรรค์ใหม่ ในที่นี้ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างเพลงลูกทุ่ง เสรีขอพร... แสดงให้เห็นถึงความรับรู้เรื่องพระเกจิอาจารย์ที่ผู้ประพันธ์เพลงและผู้ฟังเพลงมีส่วนร่วม รวมถึงเป็นการนำเอาพระเกจิอาจารย์มาเป็น “จุดขาย” ของเพลงไปพร้อมกัน

2. บทบาทหน้าที่ของบทเพลงที่เกี่ยวกับพระเกจิอาจารย์ในภาคกลางของไทย

ข้อมูลที่ได้จากการใช้มุมมองอนุภาคทางคติชนวิทยานั้น ผู้วิจัยก็ได้นำมาวิเคราะห์ผ่านมุมมองบทบาทหน้าที่ของบาสคอม (Four Functions of Folklore) พบว่ามี 4 กลุ่มดังที่นำเสนอไปซึ่งการพบบทบาทหน้าที่เหล่านี้ล้วนขึ้นอยู่กับการสร้างเนื้อหาของบทเพลงว่าได้รับอิทธิพลมาจากบริบทสังคมแต่ละยุคสมัยที่มีความเปลี่ยนแปลง หรือมี “พลวัต” โดยเฉพาะเพลงลูกทุ่ง และอิทธิพลดังกล่าวเมื่อนำมาสร้างเพลงแล้ว ก็ส่งอิทธิพลกลับไปถึงสังคมอันเป็นที่มาของการสร้างสรรค์เนื้อหาของเพลงอีกทางหนึ่งด้วย ดังที่ขวัญใจ บุญคุ้ม (2559, น. 71) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของเพลงลูกทุ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยว่า มีบทบาทหน้าที่ด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งผู้ประพันธ์ต้องการจะเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับสภาพสังคมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ทั้ง 4 กลุ่มนี้สามารถสะท้อนให้เห็นพันธกิจของบทเพลง อันนับเป็นคติชนวิทยาของกลุ่มหนึ่งนั่นคือ กลุ่มของผู้ศรัทธาในพระเกจิอาจารย์ภาคกลาง ซึ่งชี้ให้เห็นได้ว่าในวรรณกรรมเพลงกลุ่มนี้ที่ผลิตผ่านความเชื่อ ความศรัทธา มิใช่ผลิตเพลงเพื่อตอบสนองเศรษฐกิจและการค้าเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่บทเพลงดังกล่าวยังมีบทบาทเพื่อให้เรื่องเล่า ความเชื่อ และความศรัทธาของกลุ่มนั้นยังคงดำเนินต่อไปได้ ทั้งยังเผยแพร่ให้ “คนนอกกลุ่ม” รู้จักพระเกจิอาจารย์ของกลุ่มตนมากขึ้นด้วย ทฤษฎีบทบาทหน้าที่จึงสามารถให้ภาพของสังคมและพันธกิจของวรรณกรรมเพลงกลุ่มนี้ได้ชัดเจน สอดคล้องกับที่ สุกัญญา สุจฉายา (2549, น. 9) ได้กล่าวถึงความเหมาะสมของการใช้ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ไว้ว่า การศึกษาคติชนโดยใช้วิธีการของบาสคอมมีความเหมาะสม ทั้งยังช่วยให้เข้าใจ “คนไทย” และสังคมไทยได้ชัดเจนขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบข้อควรเสนอแนะแก่กลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

1. กลุ่มนักวิจัยหรือผู้สนใจการศึกษาวรรณกรรมเพลงเพื่อให้เข้าใจวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ มากขึ้นนั้น ยังมีกลุ่มข้อมูลที่เป็นวรรณกรรมเพลงอีกหลายกลุ่มที่สามารถใช้วิธีวิทยาทางคติชนวิทยาในการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจได้อีกมาก เช่น วรรณกรรมเพลงของกลุ่มอาชีพ กลุ่มความเชื่ออื่น ๆ

2. กลุ่มนักประพันธ์เพลง สามารถนำผลการวิจัยเบื้องต้นไปเป็นแนวทางในการประพันธ์เพื่อนำเสนอเนื้อหาของเพลงอื่น ๆ ซึ่งอาจสร้างความนิยมและแพร่หลายเช่นเดียวกับกลุ่มข้อมูลที่ผู้วิจัยนำเสนอในการศึกษาครั้งนี้

รายการอ้างอิง

- กิ่งแก้ว อรรถากร. (2519). **คติชนวิทยา**. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.
- ขวัญใจ บุญคุ้ม. (2559). **วจนลีลาและบทบาทหน้าที่ของเพลงลูกทุ่ง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ฐิตินัน บ. คอมมอน. (2555). “เพลงและอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชน : จรัล มโนเพ็ชร กับบทบาทของนักรบทางวัฒนธรรมดนตรีล้านนา”. **วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิตย์**, 6, 2: 145-179.
- ประคอง นิมมานเหมินทร์. (2551). **นิทานพื้นบ้านศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรียา หิรัญประดิษฐ์. (2533). **ศิลปะการเล่นและการแสดงพื้นบ้านในสังคมไทย**. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พิทักษ์ เผือกมี. (2563). “ศึกษาการเปลี่ยนแปลงค่านิยมในสังคมไทยผ่านบทเพลงไทยลูกทุ่ง”. **วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์**, 5, 2: 54-69.
- “เพลงขอพรหลวงพ่อกุ๊ยน”. (2563). [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2566. เข้าถึงจาก <https://www.youtube.com/watch?v=GiXBppY6XgU>
- “เพลงคาถาขุนแผน (หลวงพ่อกวย)”. (2565). [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2566. เข้าถึงจาก <https://www.youtube.com/watch?v=SyjQvKRSCUU>
- “เพลงวอนหลวงพ่อรวย”. (2562). [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2566. เข้าถึงจาก <https://www.youtube.com/watch?v=w0GDEgCAsWk>

- “เพลงหลวงพ่อไปล่”. (2564). [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2566. เข้าถึงจาก <https://www.youtube.com/watch?v=mYhIjA-g8zQ>
- รัชชานนท์ จิตธีสรพร และนรุตม์ คุปต์ธนโรจน์. (2562). **อนุภาคและแบบเรื่องของเรื่องเล่าสยองขวัญ สมัยใหม่ในแอปพลิเคชันจอยลดตา**. ใน อารีรัตน์ แยมเกสร (บ.ก.), งานประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2562 (น. 972-983). มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ศิราพร ณ ถลาง. (2563). **ทฤษฎีคติชนวิทยา : วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สายป่าน ปุริวรรณชนะ. (2555). **อิทธิปาฏิหาริย์กับการสร้างเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์: ขนบนิยมและพลวัตในประวัติพระเกจิอาจารย์ในสังคมไทยภาคกลาง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา สัจฉายา. (2549). **การศึกษาบทบาทหน้าที่ของคติชน**. ใน สุกัญญา สัจฉายา (บ.ก.), พิธีกรรม ตำนาน นิทาน เพลง : บทบาทของคติชนกับสังคมไทย (น. 1-10). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bascom, W. (1965). **The Study of Folklore**. New Jersey: Prentice – Hall.